TREMTINYS

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d. **1997 m. balandžio 11 d.** **Nr. 14 (251)**

Pokalbis su premjeru

Kovo 25d. grupę LPKTS tarybos narių priėmė premjeras Gediminas Vagnorius. Kalbėta atvirai labai aktualiais klausimais. Tie klausimai premjerui buvo pateikti prieš mėnesį. (Jie paskelbti "Tremtinyje" Nr.9, 1997 03 07d.) Klausimus nagrinėjo atitinkamos ministerijos. Nors darbotvarkėje buvo skirta pusvalandis laiko, bet pokalbis tęsėsi visą valandą. Dalyvavo vyriausybės patarėjai. Deja, ne į visus klausimus gavome aiškius atsakymus.

Jau ketvirti metai Vilniuje, prie KGB archyvų patalpų, vyksta politinių kalinių ir tremtinių protesto akcija - piketas už archyvų išsaugojimą, prieš KGB kalėjimo ir tardymo patalpų autentiškos išvaizdos naikinimą, prisidengus remonto dingstimi. Kai kurie akcijos dalyvių reikalavimai jau patenkinti. Iš Genocido centro vadovo pareigų atleistas V.Skuodis. Pats Centras reorganizuojamas. Tačiau archyvų išlikimo klausimas vis dar neaiškus. Nežinome, kaip suprasti Teisingumo ministrą. Miniai žmonių, susirinkusiai KGB pastate, jis pasakė, kad teismai iš to pastato išsikels, o raštu vyriausybei parašė, kad teismus iškelti nei galimybės, nei prasmės nėra. Tą patį pakartojo Kultūros ministras ir patvirtino Vyriausybės sekretorius.

Premjeras pasakė, kad jis supranta reikšmę idėjos buvusios KGB pastatų komplekse įkurti Tautos kovos ir kančių istorijos memorialą ir jai pritariąs. Tačiau tai esąs ilgas ir brangiai kainuojantis procesas. Užtikrino, kad Genocido aukų muziejui bus suteikta daugiau patalpų, kad jokių "remontų" nebus daroma.

Tai jau šis tas. Tik kuo tikėti - premjeru ar jo ministrais?

Kitas sunkus klausimas yra juridinio tremtinių statuso nustatymas.

Premjeras pažadėjo, kad šis klausimas bus sprendžiamas įstatymu nustatant visų pasipriešinimo kovų dalyvių ir nuo okupantų nukentėjusiųjų asmenų grupių statusus. Šio įstatymo projektas dabar yra rengiamas Seime.

Seimo narys A.Švitra dar pernai yra užregistravęs valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 49, 52 ir 56 str. pakeitimų projektą. Tuose straipsniuose yra nuostatų, diskriminuojančių politinius kalinius ir tremtinius kitų senatvės pensininkų atžvilgiu. Šis įstatymo projektas iki šiolei Seime nesvarstomas.

Premjeras pripažino pataisų pagrįstumą, tačiau suabejojo dėl įstatymo pakeitimų įgyvendinimo galimybių.

(nukelta į 2 psl.)

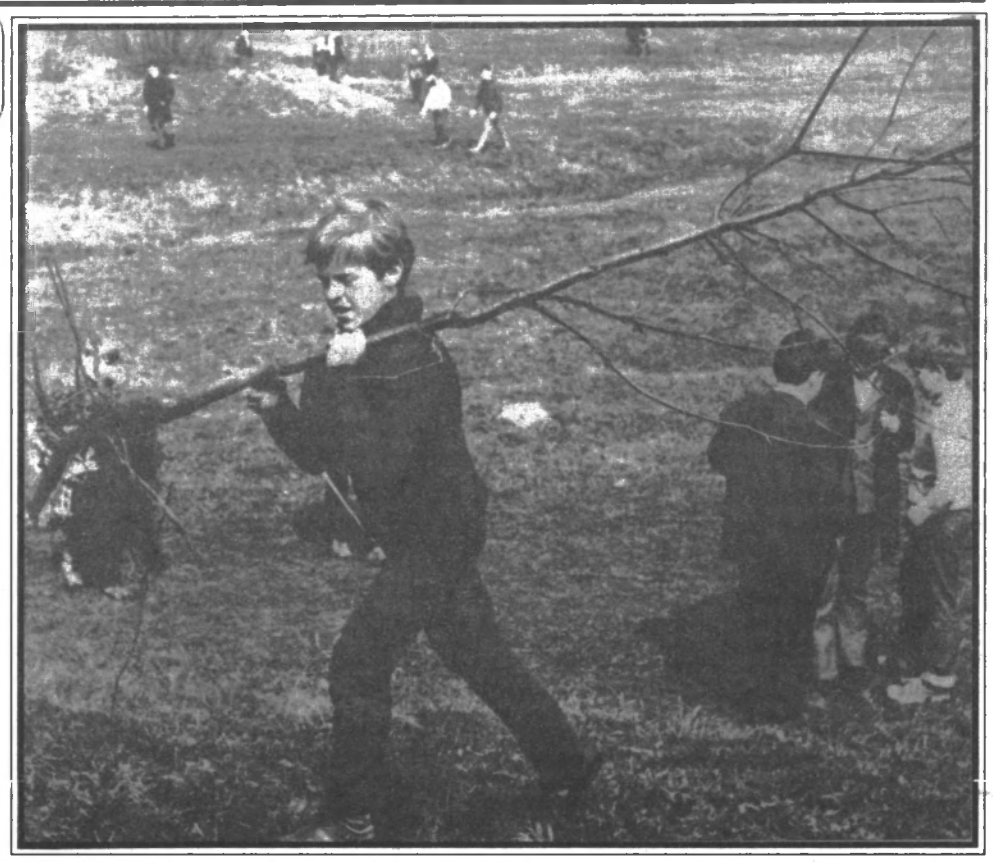

Užaugs ąžuoliukas ...Užaugs! Mariaus BARANAUSKO nuotr.

Susirašinėjimas

Kultūros ministerija išnagrinėjo Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos kreipimąsi, priimtą šios sąjungos konferencijoje Kaune, 1997m. sausio 25d. Rašte Vyriausybei Kultūros ministras nurodo, kad dalis kreipimesi išvardintų reikalavimų yra įgyvendinti, Lietuvos Respublikos Seimui priėmus Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro reorganizavimo įstatymą ir Lietuvos Respublikos Seimo nutarimą "Dėl V.Skuodžio atleidimo iš Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos centro generalinio direktoriaus pareigų".

Ministras pritaria Lietuvos archyvų departamento informacijai, kurioje teigiama:

"Lietuvos archyvų departamentas patalpas buvusio KGB archyvo saugykloms ir darbo kabinetams nuomoja iš Teisingumo ministerijos. Patalpos yra nepritaikytos archyvui ir neatitinka archyvinių dokumentų saugojimui keliamų reikalavimų - nėra mikroklimato reguliavimo, gaisro gesinimo sistemų. Per langus patenkanti šviesa, dulkės, drėgmės ir temperatūrų svyravimai gadina dokumentus. Darbuotojų darbo sąlygos pagal higienistų vertinimus yra visiškai netinkamos.

(nukelta į 2 psl.)

Skaitytojai drąsina

Susitikimą su skaitytojais, redakcijos organizuotą "Tremtinio" 250-ojo numerio išėjimo proga, pradėjo laikraščio redaktorius R.Jurelionis, paskaitęs kelias skaitytojų (J.Barisos iš Rokiškio, kauniečio B.Ramūno, anykštietės J.Cibienės, J.Kemeklienės iš Šiaulių, R.Kazlausko iš Rygos) laiškų bei telegramų ištraukas, kuriomis sveikinamas jubiliejinis "Tremtinio" numeris. Redaktorius padėkojo ir į susitikimą atvykusiems, ir laiškais savo pastabas bei patarimus atsiuntusiems (palangiškiui A.Pečiukoniui, S.Baltrinui iš Vilniaus, kauniečiui A.Arlauskui ir kt.). R.Jurelionis aptarė kai kurius redakcijos darbo klausimus, pabrėžė, kad daugiausia rūpesčio skaitytojai laiškais reiškia dėl politinių kalinių ir tremtinių vienybės stokos, kuria vikriai naudojasi visi, norintys pakenkti mūsų pozityviems darbams. Redaktorius ragino vis LPKTS skyrių darbo dalimi laikyti rūpinimąsi "Tremtinio" prenumerata, nes esame užburtame rate: savaitraštis būtų turiningesnis, įdomesnis, jei skaitytojų būtų daugiau, bet redakcijos darbą sąlygoja finansiniai ištekliai. Išsisukti iš šio rato

(nukelta į 2 psl.)

Susitikime kalba E.Juozapaitis

... ir R.Karbauskas

Budėjimo buvusiuose KGB rūmuose grafikas

1.Klaipėda	balandžio 5 - 12d.
2.Jurbarkas, Kaunas	balandžio 12 - 19d.
3.Prienai, Varėna	balandžio 19 - 26d.
4.Vilnius	balandžio 26 - gegužės 3d.

Kreipimasis
į Lietuvos Respublikos Seimą ir Vyriausybę

Mes, politiniai kaliniai ir tremtiniai, kaip ir mūsų broliai tremtiniai- pabėgėliai, išsibarstę po pasaulį, prieškario Lietuvoje esame buvę stambiausio teisingai ir sėkmingai tvarkomo turto savininkais. Šiandien galėtume tą patirtį realiai perduoti savo ainiams, jeigu Lietuvos Respublikos įstatymai, reglamentuojantys turto grąžinimą, mums netrukdytų.

Mūsų turtinės teisės iki šiol diskriminuojamos, mūsų žemę, namus kiti pasisavinę ir pasisavinti numatę kurpia įstatymus, pagal kuriuos tą pasisavinimą kuo lengviau realizuoti galėtų. Mums simboliškai atlyginę - patys iš mūsų turto pasipelnytų rinkos kaina jį išparduodami.

Deja, toks yra naujas Lietuvos Respublikos Vyriausybės Lietuvos Respublikos Seimui pateiktas "Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo" projektas, su neesminiais pakeitimais iš prieš tai galiojusio įstatymo nurašytas.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnis, bylojantis, kad "Nuosavybė neliečiama", "Nuosavybės teisę saugo įstatymas", "Nuosavybė gali būti paimama tik įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams ir teisingai atlyginama", taikomas tik mūsų turtą įsigijusiųjų teisėms apsaugoti, o mes, kaip daug kančių patyrę ir prie vargo labiau pripratę, paliekami už įstatymo ribų prie savo turto likučių, po jo pasidalinimo atlikusių.

Primename Tėvynės sąjungos (Lietuvos konservatorių) agrarinio komiteto 1994m. birželio 19d. rezoliuciją, kurioje rašoma, kad Lietuvos žmonėms privalu žinoti: pagal Civilinio kodekso veikiančias normas nesąžiningai įsigytas turtas netampa jų nuosavybe".

Įstatymo rengėjai nepaisė šių nuostatų ir žmogaus teises ginančių tarptautinių dokumentų.

Geriausios mūsų žemės, kaime išdalintos po 3 ha bei paverstos žaliosiomis zonomis, lieka kitų nuosavybe, miesto žeme; praktiškai konfiskuojama numatant juokingai niekingą atsiskaitymą sklypu individualiai statybai miesto pakraštyje ir pluošteliu vertybinių popierių. Be je, taip pat atsiskaityti numatyta ir už ūkinius komercinius pastatus ir jų sklypus. Atskaitymai už pastatų "pagerinimą" be priskaitymų už pabloginimą ir naudojimąsi daugiau kaip 50 metų - vienpusiai ir neteisingi, kaip ir garantijos nuomininkams be garantijų savininkams. Dėl to nė vienas gyvenamasis ar visuomeninis pastatas net savęs neišlaikys, ką jau kalbėti apie minimalų atlyginimą savininkui už jo triūsą nuosavybę administruojant. Įdomiausia, kad tokie apribojimai rinkos sąlygomis taikomi tik vienai savininkų grupei: "Buvusiems iki 1940m. liepos 21d.". Tai šiurkštus mūsų teisių pažeidimas, reabilituotų asmenų naujas pažeminimas, lyg kokių paženklintų nusidėjėlių.

Tokias, kaip šiame įstatymo projekte numatytos, turto grąžinimo sąlygas ir simbolinį atsiskaitymą, nepaisant turto realios vertės, galima diktuoti tik valstybei iš anksto piliečių turtą pasisavinus. Pabrėžiame, kad valstybė nėra piliečių turto teisėta savininkė, taigi net ne derybų "savininkas su savininku" partnerė. Okupacinio režimo nusavinto turto grąžinimas nėra teisinė, o tik praktinė problema. Taigi valstybė turi rūpintis ne išlygų ir sąlygų sudarymu, nekurti strateginių planų pasipelnymui iš svetimo turto, o kaip laikina šio ne savo turto valdytoja, privalo rūpintis, kaip techniškai greičiau tą turtą perduoti teisėtiems savininkams. Tik po to iš tikrųjų "valstybės ir visuomenės reikmėms" reikalingas turtas gali būti išperkamas iš savininkų normaliomis derybomis dėl tikrosios turto vertės.

Manome, kad turime moralinę teisę kategoriškai protestuoti prieš įstatymo projekte įteisinamą mūsų turtinę diskriminaciją.

Reikalaujame:

1. Per dvejus metus grąžinti visą mūsų turtą natūra be jokių sąlygų ir išlygų, varžančių mūsų iniciatyvą laisvojoje rinkoje.

2. Tik grąžinus turtą natūra pradėti jį išpirkinėti valstybės reikmėms panaudotą ar 3 metų perspektyvoje numatytą panaudoti.

3. Kitų pasisavintas turtas, kai savininkas negali juo laisvai disponuoti, toliau jį pasisavinusiojo valdomas nuomos pagrindu pagal dvišalį susitarimą su abipusio išpirkimo galimybe, esant žemės savininko prioritetui abiem pusėms patogiu laiku.

Toks turto grąžinimo būdo įteisinimas patenkintų savininkus ir atpalaiduotų neturtingą valstybę nuo dirbtinio įsipareigojimo vos ne viską išpirkti. Tam nereikėtų milžiniškų lėšų ir 10 metų laikotarpio. Galima būtų viską įvykdyti per 2 metus.

Savaime išnyktų sąlygos savivalei, kyšininkavimui, svetimo turto pasisavinimui ir perpardavinėjimui.

Artėjant prie teisybės problema darosi paprasta, tolstant - komplikuojasi. Tai įrodo mūsų ir mūsų kaimynų latvių ir estų, kurie laikėsi Dievo įsakymo "Nevok", 5 metų praktikos palyginimas.

Aptariamo įstatymo projektas veda toliau į džiungles. Geriau atsisukti į tiesą dabar negu vėliau. Niekados - nuosavybės klausimu nevartotina, nes teisė į nuosavybę yra amžina ir administraciniais potvarkiais nereguliuojama.

Gerbiami įstatymų rengėjai, būkite teisingi, gerbkite žmogaus teises ir įgyvendinkite įstatymuose Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatas.

V.CIPLIJAUSKAS, A.DALINKEVIČIUS, GABRĖNIENĖ, E.GELGOTIENĖ, A.IZAKĖNAITĖ, A.JAGĖLIENĖ, H.JAGMINAS, S.JANKAUSKAS, R.JERŠANSKAJA, E.JUOZAPAITIS, K.KIRLYS, R.KUODIENĖ, R.KUPREVIČIENĖ, R.LIAKAS, B.MIKĖNIENĖ, I.R.MINAJEVAS, P.MUSTEIKIS, L.PATAPIENĖ, I.SUBAČIUS, E.UMBRASIENĖ, P.UOGINTAS, D.VAIVADIENĖ, S.ŽUKAS

Pokalbis su premjeru

(atkelta iš 1 psl.)

Valstybės biudžetui tai kainuosią apie 150 mln. Lt per metus. Žadėjo tartis su Socialinių reikalų ministre p.I.Degutiene.

Teiravomės, kaip dirba vyriausybinė okupacijų padarytos žalos skaičiavimo komisija. Premjeras patikino, kad komisija dirba ir darbą baigs balandžio ar gegužės mėnesį. Jonas Čeponis tuo suabejojo, nes rajonų savivaldybės šio darbo dar nepradėjusios. Premjeras pažadėjo darbą suaktyvinti.

Tarybos nariams rūpėjo, ar yra realios galimybės atgauti iš Rusijos, kaip SSRS teisių ir pareigų perėmėjos, Lietuvos Taupomojo banko pinigus (apie 7 mlrd. rub.). Ar deramasi su Rusija dėl pensijų mokėjimo politiniams kaliniams ir tremtiniams, dirbusiems RF teritorijoje, taip pat dėl archyvų ir kitų kultūros vertybių sugrąžinimo Lietuvai? Ar bus sugrąžinti ginklai savanoriams?

Premjeras atsakė, kad susigrąžinti Taupomojo banko pinigus galimybės yra menkos. Vakarų valstybių vadovai įtikinėja iš Rusijos nieko nereikalauti, nes Rusija, deja, nėra Vokietija (?). (Neaišku, kodėl žydai iš visų gali reikalauti, o Lietuva - ne?) G.Vagnorius pažadėjo ieškoti galimybių atstatyti politiniams kaliniams ir tremtiniams anksčiau išmokėtas kompensacijas, kurias sugraužė infliacija. Dėl KGB archyvų likimo premjeras nieko konkretaus nepasakė. Klausimas dar nagrinėtinas.

Ginklai savanoriams bus sugrąžinti. Tačiau dėl šaulių apginklavimo dar nenuspręsta.

Jonas Čeponis paklausė, ar vyriausybė inicijuos desovietizacijos įstatymą? Premjeras atsakė neigiamai. Jo nuomone, tai būtų rinkėjų praradimas.

Česlovas Dirkė klausė, kuo valstybei (vyriausybei) dabar galėtų padėti politiniai kaliniai ir tremtiniai? Premjeras atsakė, kad jie galėtų informuoti apie netinkamą valdininkų elgesį, apie į valdžią prasiskverbiančius agentus. Prisipažinsime, pasijutome nejaukiai. Vadinasi, būti informatoriais (?). Gal netinkamai premjerą supratome? Klausėjas tokiu būdu vylėsi pasiūlyti valstybės tarnybai mūsų intelektą, jėgas, atsidavimą Tėvynei. Ypač jaunų, išsilavinusių, tremtyje gimusių žmonių.

Nepaisant niuansų, manome, kad pokalbis pavyko ir dėkojame už jį premjerui.

Povilas JAKUČIONIS

Susirašinėjimas

(atkelta iš 1 psl.)

Buvusio KGB archyvo dokumentams saugoti yra pastatytas ir įrengtas pastatas (Milašiaus g.23), atitinkantis pasaulinius dokumentų saugojimo standartus. Jeigu būtų pasiektas susitarimas su Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centru bei Politinių kalinių ir tremtinių organizacijomis dėl buvusio KGB archyvo dokumentų perkėlimo, protesto akcijos dalyvių reikalavimas - užtikrinti KGB archyvų saugumą būtų patenkintas".

Teisingumo ministerija raštu teigia negalinti "sutikti su Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos siūlymu kuo greičiau perduoti Genocido aukų muziejui arba Genocido centrui pastato Gedimino pr. 40 dalį, esančią šiaurės vakaruose nuo centrinės laiptinės", nes pastatas "pagal savo strateginę vietą bei išplanavimą tinka teismų darbui, t.y. miesto centras, geras susisiekimas, deramai suremontuotos šio pastato dešiniosios dalies patalpos, kurių remontas Valstybei kainavo daugiau kaip 11 mln. Lt. Teismų iškeldinimas į kitas patalpas biudžetui kainuotų daugiau kaip 100 mln. Lt, nes brangi ne tik naujų pastatų statyba bet ir vieta". Šiai nuomonei pritaria ir Kultūros ministerija.

Kultūros ministras raštą baigia taip: "Be abejonės, pastato Gedimino pr. 40 kompleksą būtina išsaugoti žmonėms ir istorijai kaip informacijos visumą apie KGB veiklą Lietuvoje, tačiau jame kartu galėtų funkcionuoti ir teismai, ir Genocido tyrimo centras bei Genocido aukų muziejus. Atkreipiame dėmesį, jog Lietuvos Respublikos Vyriausybė, siekdama įamžinti KGB aukų atminimą, 1996m. sausio 29d. priėmė nutarimą Nr.152 "Dėl KGB aukų palaikų buvusiame Tuskulėnų dvare Vilniuje palaidojimo, atminimo įamžinimo, pastatų restauravimo, pritaikymo ir teritorijos sutvarkymo". Manome, jog memorialo kūrimas buv. Tuskulėnų dvare - tai optimalus variantas įamžinant KGB aukų atminimą, o KGB pastate veikiantis Genocido aukų muziejus, disponuojantis KGB kalėjimo, tardymo skyriaus patalpomis, šaudymo kamera ir kalinių pasivaikščiojimo kiemeliu, pakankamai vaizdžiai ir įtikinamai muziejinėmis priemonėmis ir įamžina, ir atspindi vieną iš tragiškiausių mūsų istorijos laikotarpių".

Skaitytojai dėsina

(atkelta iš 1 psl.)

- svarbiausias uždavinys.

Įdomių minčių, teisingų pastabų pareiškė susitikimo dalyviai. Romualdas Karbauskas paragino, kad redakcija skelbtų visų likimo brolių nuomonę. Plačiai, įvairiapusiškai "Tremtinio" medžiagas analizavo vilnietis Eduardas Juozapaitis, 1941m. tremtinys, pabrėžęs, kad "Tremtinys" turėtų būti "ne tik LPKTS, bet ir **mano** laikraštis". E.Juozapaitis išreiškė abejonę dėl televizijos programų tikslingumo. "Jokiu būdu negalėčiau gyventi be "Tremtinio",- kalbėjo politinis kalinys Vincas Bazilevičius,- nes tai - specifinis, vienintelis laikraštis Lietuvoje". V.Bazilevičiaus nuomone, "Tremtinyje" išlaikyta praeities ir aktualijų tematikos proporcija, vykusios yra įvykių apžvalgos bei komentarai, nes koncentruotai aptariami svarbiausi įvykiai. Įdomią mintį išsakė Kęstutis Balčiūnas, pasiūlęs imtis žygių, kad "Tremtinys" pasiektų visas bibliotekas, ypač mokyklų. Susitikime dar kalbėjo "Vyties" apygardos partizanas Albertas Pūkas, Povilas Meškauskas, Emilija Vaičėnaitė, Kovo 11-osios Akto signataras Povilas Varanauskas, palinkėjęs, kad laikraštis ir ateityje būtų laukiamas skaitytojų.

Mūsų inf.

Kas srėbs A.Paulausko košę?

Generalinio prokuroro pavaduotojas A.Paulauskas, pareiškęs apie savo ketinimą tapti Lietuvos prezidentu, vėl papylė kibirą pamazgų ant dabartinės valdžios. Jo žodžiais, Lietuvoje vykstantys politiniai procesai liudija, kad iškilo grėsmė Lietuvos žmonių teisėms ir laisvėms, demokratijai...

Pasak bičiulio prokuroro, "visame krašte stiprėja baimės atmosfera". Žinoma, tai nieko naujo. Savo metu apie tai nuolat šnekėjo filosofas, dabar tapęs dramaturgu A.Juozaitis, tėvas Stanislovas ir kiti ateities forumininkai. Vėliau perversmu gąsdino Seimo Ekonominių nusikaltimų tyrimų (slėpimų) komisijos vadas V.Juškus, dabar irgi pakeitęs profesiją - tapęs bankininku.

A.Paulauskui buvo priminta, kad po jo kalbų apie korumpuotus valdininkus dabartinėje valdžioje Seimo pirmininko pirmasis pavaduotojas A.Kubilius pareikalavo juos įvardyti. Tačiau Paulauskas to nepadarė. Prokuroras aiškinosi, kad jis buvo neteisingai cituojamas. Galima būtų priminti, jog, ko gero, jis buvo "neteisingai cituojamas" ir tada, kai visai Lietuvai girdint žadėjo atsistatydinti, jeigu nepavyks pasodinti į Lukiškes buvusio Lietuvos banko vadovo R.Visokavičiaus.

Ministrų kabinetas veltui laukė pasirodant paskutines dienas gyvavusio generalinio prokuroro V.Nikitino, kuris turėjo paaiškinti, ką reiškia jo pavaduotojo Paulausko pareikštos mintys, esą dabartinės valdžios atstovai dangsto nusikalstamas grupuotes. V.Nikitinas nesiteikė atvykti į Vyriausybės posėdį, nes esąs "labai užsiėmęs". Įdomu kuo? Teisingumo ministras V.Pakalniškis sakė, jog Paulausko viešos kalbos absoliučiai nesiderina su jo profesine veikla, o jo "argumentai ir faktai", kuriais manipuliuoja Paulauskas, būna tendencingai parinkti ir tik jam pačiam naudingi, ypač prieš prezidento rinkimus.

Įvykiai, komentarai

Naujas generalinis

Seimas 71 balsu patvirtino generaliniu prokuroru Kazį Pėdnyčią. Balsavime dėl jo skyrimo nedalyvavo LDDP, socdemai ir vis juokingiau atrodantys centristai. Įdomu, kad visi jų Seime kalbėję atstovai sakė pritariantys K.Pėdnyčios kandidatūrai, tačiau bičiuliams nepatikusi pati generalinio prokuroro skyrimo tvarka. Pats K.Pėdnyčia sakė, kad kairiosios Seimo dalies protestas jį paskatins "kai ką pervertinti". Jis pažymėjo, kad prokuratūros darbuotojams dabar teks nedelsiant imtis darbo, nes nemažai laiko sugaišta generalinio prokuroro skyrimo peripetijoms.

Seimo pirmininkas V.Landsbergis, komentuodamas balsavimo rezultatus dėl generalinio prokuroro skyrimo, sakė, kad LDDP labai norėjo pasinaudoti savo įtaka prezidentūroje ir pratęsti generalinės prokuratūros stagnaciją. Tai ir suprantama. Jeigu naujasis generalinis imsis rimto darbo, tai kai kam iš LDDP šulų ir prichvatizatorių gali labai blogai baigtis.

Juršėno manevrai

LDDP vadas Č.Juršėnas, parėmęs jaunalietuvių vaduko S.Buškevičiaus pateiktą nutarimo projektą dėl Čečėnijos pripažinimo, sakė, jog norėjęs tik parodyti pasauliui (?!), kad jis "matytų politiką formuojančių jėgų aiškią poziciją". Žinoma, Juršėnas priminė, kad LDDP, kaip ir anksčiau, laiko Čečėniją Rusijos dalimi. "Vardan demokratijos" Juršėnas sakė, kad LDDP frakcija remia centristų siūlymą keisti Konstitucijos 78-ąjį straipsnį, kad į prezidentus galėtų kandidatuoti V.Adamkus. Juršėnas tik apgailestavo, kad centristai tai galėjo padaryti anksčiau, nes dabar iki prezidento rinkimų gali ir nespėti...

Tačiau kartu LDDP vadas patvirtino savo partijos paramą dabartinio prezidento A.Brazausko perrinkimui antrajai kadencijai, nes geresnio kandidato LDDP "nematė ir nemato". Žodžiu, nebuvo, nėra ir nebus...

Nežinia kuo remdamasis "geležinis Česlovas" taip pat teigė, kad jo partijos reitingas kyla, bet apgailestavo, kad kitose partijose "vis dar yra baimės bendradarbiauti su LDDP".

Sąmokslininkai tik šaiposi

1990m. spalio mėn. Lietuvos generalinė prokuratūra iškėlė baudžiamąją bylą dėl Prokuratūros pastato užgrobimo. Byla ne kartą buvo sustabdyta, atnaujinta, vėl stabdyta. Net keletą kartų keisti kaltinimo straipsniai. O pernai gruodžio mėn. Vilniaus apygardos teismas paskelbė "nuosprendį" šioje byloje. "Nuteistas" sovietų paskirto generalinio prokuroro A.Petrausko pavaduotojas N.Krempovskis: vieneriems metams pataisos darbų be laisvės atėmimo... O pritaikęs amnestiją teisėjas V.Kažys nuteistąjį ir nuo tokios "bausmės" atleido. Įdomu, kad sąmokslininkas N.Krempovskis darbavosi A.Petrausko prokuratūroje, o jo žmona I.Krempovskaja - pas Artūrą Paulauską! Toji dama netgi sumokėjo 200 dolerių "užstatą" (?!) už savo vyrą, kai kardomąją priemonę - suėmimą tardytojas pakeitė į užstatą.

Buvęs Generalinės prokuratūros tardytojas K.Milkeraitis, komentuodamas Krempovskio bylą, pabrėžė, kad atsitiko blogiausia: Krempovskis buvo kaltinamas ne dalyvavimu antivalstybinėje grupuotėje, o tik... trukdymu prokuroro darbui. Pasak K.Milkeraičio, toks požiūris į antivalstybinių nusikaltimų bylas ir parodo tikrąjį Generalinės prokuratūros veidą. K.Milkeraitis sakė, kad viskas padaryta apgalvotai ir padaryta viskas, kad būtų paslėpta nusikaltimo visuma ir esmė. Liko niekalas. Paulauskas ir Gaudutis yra pagrindiniai veikėjai, kurie tai padarė. Suskaldė bylą, tempė laiką, kad būtų pamiršti nusikaltimai valstybei. Lygiai taip pat padaryta ta "autonomininkų" byla.

Beje, pats N.Krempovskis buvo išnešęs kudašių į Rusiją. Tačiau sugrįžo, matyt, draugelių iš Generalinės prokuratūros patikintas, kad teismas jam bus tik eilinė A.Paulausko teisinė komedija.

Vilniaus apygardos prokuratūra parašė apeliacinį skundą dėl teismo nuosprendžio Apeliaciniam teismui. Matyt, viskas liks kaip buvę, nes skundą rašęs prokuroras G.Paškevičius sakė negalįs paaiškinti, kodėl prokuratūra nekaltino Krempovskio antivalstybinės organizacijos kūrimu...

Bičkauskas su Ozolu išsiruošė į žygį

Socdemų "šešėliniam premjerui" R.Dagiui paskelbus apie inicijuojamą referendumą dėl "neteisėto" strateginių objektų numatomo privatizavimo, nutarė neatsilikti ir centristai. Seimo Centro frakcija inicijuoja konstitucinę pataisą dėl išeivijos galimybių dalyvauti prezidento rinkimuose.

Siūloma pakeisti Konstitucijos 78-ąjį straipsnį: "Respublikos Prezidentu gali būti renkamas Lietuvos pilietis pagal kilmę, jeigu jam iki rinkimų dienos yra suėję ne mažiau kaip 40 metų". Centristų projekte jau nebėra Konstitucijoje numatyto reikalavimo, kad prezidentu gali būti pilietis, ne mažiau kaip trejus pastaruosius metus gyvenęs Lietuvoje. Visiems akivaizdu, kad ši konstitucinė pataisa inicijuojama dėl išeivijos gamtosaugininko Valdo Adamkaus kandidatūros. Ta proga vertėtų pacituoti Kovo 11-osios signatarą rašytoją Kazį Sają: "Stebina ir liūdina kai kurių mūsų šviesuolių aklumas, kažkokia girta pusiausvyra. Neberasdami "savo parapijoj" žmogaus, kuris būtų vertas valstybės vairo, jie dairos į dausas, šaukiasi Adomo, gal ten jis bus išsaugojęs savo nekaltybę... Šalia Adomo kur buvus, kur nebuvus atsiranda ir Ieva. Abu pasiryžę visiems matant į Lietuvos Konstituciją nusišluostyti kojas, paskui ant tos pačios Konstitucijos prisiekę įžengti į prezidentūrą". Manau, visi supranta, kad K.Saja turėjo galvoje V.Adamkų ir kitą garsią užsienietę L.Baškauskaitę.

Jau ieško kaltų

Pasirašius Rusijos ir Baltarusijos sąjungos sutartį ir iš visų pusių pasigirdus kritikai, prezidentas B.Jelcinas įjungė "atbulinį bėgį". Kreipdamasis į tautiečius per radiją, jis ragino juos nesijaudinti, nes esą sutartis - tai tik paprastas formalumas, ketinimų protokolas, ir daugiau nieko. Tuoj po savo kalbos Jelcinas pašalino iš pareigų savo padėjėją užsienio politikos klausimais D.Riurikovą, kuris apkaltintas blogai paruošęs sutarties tekstą! Tačiau visiems žinoma, kad sutarties tekstas buvo kelis kartus aptarinėjamas su premjeru V.Černomyrdinu ir kitais aukščiausiais Rusijos pareigūnais, aktyviai dalyvaujant pačiam Jelcinui.

Visuomeninio judėjimo "Jabloko" lyderis G.Javlinskis pabrėžė, jog Rusijos ir Baltarusijos sąjunga taps NVS pabaigos pradžia. Prieš kelias dienas tą patį sakė Ukrainos ir Kazachstano prezidentai L.Kučma ir N.Nazarbajevas. Rusijos laikraščiai rašo, kad B.Jelcino veiksmai vienijant Rusiją ir Baltarusiją smarkiai kenkia NVS šalių tarpusavio santykiams ir "žlugdo viską, kas dar nebuvo sugriauta". Spaudos nuomone, derėtis su Lukašenka - vadinasi, skatinti jo įvestą nedemokratinį režimą Baltarusijoje, kai pažeidžiamos žmogaus teisės, varžoma spaudos laisvė, likviduojamos visuomeninės, tarp jų tarptautinės organizacijos ir sudaromas marionetinis parlamentas.

Pataria nenuolaidžiauti

JAV Senato daugumos lyderis Trentas Lotas pareiškė, kad NATO plėtimasis JAV reikšmingas moraliniu, strateginiu ir politiniu požiūriu. Senatoriaus nuomone, prezidentas B.Klintonas privalo atsižvelgti į keturis pagrindinius principus, kuriais jo administracija turėtų vadovautis NATO plėtros klausimais.

Pirmiausia - nežinios laikotarpis turi baigtis. Daugiau kaip trejus metus B.Klintono administracija delsė priimti sprendimus dėl NATO plėtimo: pirmiausia - ar aljansas iš viso plėsis, kada plėsis, o dabar - kurios šalys turėtų prisijungti. T.Lotas teigia, kad Klintono administracijos gaišatis turėjo labai rimtų padarinių. Ji paskatino Rusijos nacionalistus suaktyvinti kampaniją prieš NATO ir nuvylė Vidurio ir Rytų Europos demokratus, teisėtai prašančius narystės NATO.

Pagaliau po stipraus spaudimo iš Kongreso, vadovaujamo buvusio senatoriaus ir respublikonų kandidato į prezidentus Bobo Doulo, B.Klintonas prieš pat 1996m. rinkimus paskelbė naujų narių į NATO stojimo tvarkaraštį. Artėja Madrido aukščiausiojo lygio NATO šalių vadovų susitikimas, tačiau prezidentas Klintonas kol kas atsisako paskelbti, kurias šalis JAV rems kaip kandidates į NATO nares. Tuo tarpu NATO sąjungininkai nėra tokie nedrąsūs: Prancūzija "stumia" Rumuniją, Italija - Slovėniją, Vokietija - Lenkiją, o Jungtinės Valstijos lieka nuošalėje. T.Lotas siūlo B.Klintonui baigti šį netikrumą ir įvardyti būsimąsias nares.

Daugelis JAV senatorių ir kongresmenų mano, kad Klintono administracija pernelyg nuolaidžiauja Maskvai ir stengiasi patenkinti jos norus. Anot vieno JAV laikraščio, labai neramu, kad Klintono administracijos bandymas sumažinti Rusijos prieštaravimus dėl NATO plėtimosi dar prieš pakviečiant į aljansą naujų narių, Rusijos režimą stato prieš NATO arklį...

Įvykiai, komentarai

"...O tam beuodegiui tikrai klius!"

Šį kartą ne sunkiu kriaučiaus lygintuvu per nugarą ir ne vilkui, o rublinių santaupų turėtojams nuo laikraštininkų. Nedrįskite reikalauti sugrąžinti savo santaupas, nes tai nemoralu. Mat lėšos, gautos už privatizuojamą valstybės turtą, reikalingos vaikams, jaunimui, mokslui, švietimui, naujų darbo vietų kūrimui, o ne pensininkams pravalgyti. O gal tos lėšos reikalingos pavogimui? Juk žinome, kur išgaravo 2/3 valstybės turto per "privatizacijos" karštligę.

Vyriausybei pažadėjus sugrąžinti dalį rublinių indėlių, laikraščiuose pasirodė serija straipsnių - neduokime, nedalinkime! Šia prasme išsiskiriantys yra R.Valatkos "Rublinių indėlių šmėkla kyla iš kapo duobės" ("Lietuvos rytas", Nr.51) ir H.Rukšėnienės "Apie pavojus bandant atkurti socialinį teisingumą" ("Lietuvos aidas", Nr.50) straipsniai. Autoriai gėdina pensininkus, kad šie neatsisako savo rublinių santaupų visuomenės ateities labui.

Atrodo, daug kas pamiršta arba nutylėta, todėl verta viešai priminti 1990-1992 metų istoriją, sietiną su santaupomis. K.Prunskienės ir G.Vagnoriaus vyriausybės ragino gyventojus neatsiimti indėlių iš Taupomojo banko, žadėjo jų saugumą. G.Vagnorius prašė tada gyventojus savanoriškai papildyti jau išsiimtus indėlius. LDDP su A.Brazausku priešakyje prieš 1992 metų Seimo rinkimus žadėjo atstatyti tų indėlių perkamąją galią. (O tai yra daugiau nei keisti santykiu 1:1.) Deja, po rinkimų pažadus "pamiršo". "Lito komitetas" ir viltis palaidojo. Rubliniai indėlininkai visada prisimins tų "geradarių" pavardes: A.Brazauskas, A.Šleževičius, R.Visokavičius.

Dabartinė vyriausybė ketina pažadą tesėti: atlyginti dalį skriaudos, padarytos rublinių indėlių turėtojams. Kompensuoti žadama iki 6000 Lt sumos, įskaitant jau išmokėtas sumas ir be jokių palūkanų. Žmonės įpratę vertinti pinigus pagal jų perkamąją galią, o ne pagal nominalus. Santaupos sukauptos sovietmetyje. Tuomet už vieną rublį buvo galima nupirkti (tų prekių ir paslaugų, kurias daugiausia vartoja pensininkai) daugiau nei dabar už 4 litus. Taigi faktiškai bus grąžinama ne iki 6000 Lt/rub., o tik 1500 Lt/rub. Pavydėtojams dar reikėtų priminti, kad dalis dabar išvogtų bankų indėlininkų yra gavę nemažas palūkanas iki tie bankai bankrutavo. Tačiau indėlių litais ir doleriais anuliuoti ateities labui kažkodėl nesiūlo nei žurnalistai, nei Liberalų sąjunga. Tik pensininkų santaupas gviešiasi sunaudoti "racionaliau", nei tie patys norėtų.

Dar kartą grįžkime į 1991-uosius. Blokada, Omono siautėjimai, kruvina Sausio 13-oji. Valstybei labai reikia pinigų. Vyriausybė prašo gyventojų laikyti santaupas banke. Tas santaupas gina Civilinio kodekso 471 straipsnis. Žmonės tiki savo vyriausybe, stengiasi padėti savo jaunai valstybei. (O p.R.Valatka laiko juos neišmanėliais, nesugebančiais savo pinigus tinkamai naudoti.) Buvo ir tokių, kurie sugebėjo išgelbėti savo pinigus. Su pagal "blatą" gautais talonais pirko aukso dirbinius, kitas deficitines prekes. Keitė rublius į tvirtą valiutą ir skraidė į užsienį apsipirkti. Bet ne visi turėjo "blatą", ne visiems buvo atvertos "specparduotuvių" durys, o tik "saviems". Tai nebuvo eiliniai darbininkai ar kolūkiečiai. Dabar anie, vikriai realizavę savo rublius, norėtų "racionaliai" sunaudoti dar likusį privatizuotiną valstybės turtą, skiriamą kompensacijoms už rublinius indėlius. Gal tai tie patys apsukruoliai, jau "prichvatizavę" 2/3 valstybės turto?

Primenama, kad Vokietija lėšas, gautas už Rytinės dalies įmonių privatizavimą, skyrė investicijoms. Bet Vokietijoje labai palankiu kursu buvo iškeistos Rytų markės į Vakarų markes, pasirūpinta bedarbiais ir pensininkais. O Lietuvoje? Gerai. Investuokime ir mes į ateitį. Bet investuokime visi, ne tik tie vargetos pensininkai savo jau apverktas rublines santaupas, bet ir kiti nevykėliai indėlininkai savo pavogtas santaupas litais, doleriais. Iš "Sekundės", LAIB-o, Vniešekonom banko... Ir tų pačių apsukruolių subankrotintų įmonių darbininkai. Ir "žemdirbių seklyčių nustekenti kolūkiečiai. Ir žemių bei namų savininkai. Visi atsisako pretenzijų į indėlius, kompensacijas, neišmokėtas algas. Visi investuoja. Na, tikras komunizmas. Net džiaugsmo ašaros trykšta. Susijaudinę bankų vagys ir visokie "prichvatizatoriai", kolūkių turto tampytojai, net reketininkai sugrąžintų, ką svetimo paėmę. Tai jau bus ne keli, o kelios dešimtys milijardų litų investicijų! (Dar 1988m. ekonomistai buvo apskaičiavę, kad viso Lietuvos ūkio modernizavimas kainuotų apie 10 mlrd. USD.)

Neabejotinai, rublinių santaupų turėtojai tam pritartų pirmieji. Nubrauktų ašarą senutė ar senelis duonos plutą čiulpdamas (dantų neturi už ką susitvarkyti, tai ir čiulpia) ir pasakytų: "Tebūna taip, Dievui ant garbės". O kaip kiti? Kiti turbūt darytų "socialinį sprogimą" ar "Albaniją", kaip pranašauja ponia H.Rukšėnienė.

Antra vertus, kodėl visų šių nelaimėlių kompensacijas turi investuoti kažkoks Bevardis? (Tas Bevardis vėl gali pavogti.) Kodėl negali investuoti patys žmonės į savo biznį, į savo vaikų ir vaikaičių mokslą, sveikatą, verslą? Ar jie ne tos pačios visuomenės dalis? Štai, sakoma, kad jų tik milijonas, o ką kiti 2 milijonai gaus (?!). Viena, tos kompensacijos nedalijamos, o grąžinama skola. Skola grąžinama tik kreditoriams, o ne visiems. Antra, ar tas milijonas yra visi vienišiai? Juk santaupos buvo visos šeimos, ne tik vieno asmens. Priimkime lietuviškos šeimos koeficientą ir gausime ne vieną, o tris milijonus. Kas tada kels "Albaniją"? Žinoma, yra ir vienišių.

Įstatymo projektas numato vienodą kompensaciją vienišiams ir šeimos indėliams. Tai paprasta, bet neteisinga. Lygiava niekada nebuvo teisybė, o tik socializmas. Kitas pavyzdys: partizanas, 25m. kalintas sovietiniuose lageriuose, gavo apie 15000 rub. kompensaciją. Ji buvo pervesta į taupomojo banko sąskaitą ir ten "sudžiūvo". Dabar jis gaus 6000 Lt, arba tik 1,5 tūkst. rub. pagal perkamąją galią. Ar reikia jam pavydėti, ar užjausti dėl to?

"Špygą jiems, o ne kompensacijas"- girdisi "naujųjų" lietuvių balsai iš užkulisių. "Išmušti jiems priekinius dantis ir išvežti į Fudži kalną".

Ar tokią kuriame Lietuvą? (Tai žinoma, humoras. Bet kartus, juodas.)

Povilas JAKUČIONIS

Tribunoluose teisiuosius smerkia žmogžudžiai

Televizijos laidoje "Priešta-rauk" (Kovo 11d. 20.20 val.) išdidžiai stovėję Lietuvos komunistų partijos auklėtiniai - LDDP nariai, pasityčiodami siūlė likusius gyvus Lietuvos partizanus kartu su jų buvusiais budeliais nuvežti į netoliese esantį šiukšlyną... Algirdas Mykolas Brazauskas, tik išrinktas Lietuvos prezidentu, irgi siūlė panašų variantą. Jis pareiškė: jeigu būtų mano valia, aš sudeginčiau KGB rūmuose esančius archyvus (!?). A.M.Brazauskas norėtų, kad būtų sunaikinti partizaninės kovos archyvai, kuriuose atsispindi pokarinė lietuvių tautos tragedija, kur aprašoma, kad dešimtys tūkstančių paskutinių gimnazijos klasių moksleivių su ginklu rankose išėjo ginti tautos laisvės.

Tuomet tas pats stribas, kuris šiandien išdidžiai stovi TV tribūnoje su tuo pačiu Kaino ženklu kaktoje, įtikinėjo, kad mes esame uodai, geriantys didžiosios liaudies kraują... mūsų sesės ir broliai, tremiami Sibiran,- tai buožės, kurie trukdo didžiajam genijui Stalinui įgyvendinti pasaulinę darbininkų revoliuciją.

Jie ramūs (ką pabrėžė "laisvoji spauda") ciniškai ir išdidžiai šypsosi iš mūsų bejėgiškumo. Griūvant Pikto Imperijai, Lietuvos kolaborantai neprarado nė vieno valdžios posto. Juos visus tvirtai apgynė buvęs Lietuvos komunistų partijos lyderis Algirdas Mykolas Brazauskas. Jis, griūvant komunistinės imperijos valdymo sistemai, šachmatų terminais kalbant, laiku suspėjo padaryti rokiruotę.

Iš visų buvusių nomenklatūrininkų jam pasisekė nulipdyti valdžios piramidę. Šiandien jie tvirtai laiko savo pozicijas teisėsaugoje, spaudoje, televizijoje, valstybės saugumo tarnyboje. Iš tikrųjų bejėgiškai, karštligiškai išsako savas skriaudas priešingoje tribūnoje buvę partizaninių kovų dalyviai... Šiandien jie niekam nereikalingi. Nereikalingi jie buvusiems kolaborantams, nepatogūs jie dabar esantiems valdžioje. Jie kaltinami, kad, vykstant Lietuvoje partizaninei kovai, joje dalyvavo ir daug plėšikų... A.M.Brazauskas vieną tokių įtariamųjų Vasario 16-os dienos proga apdovanojo 4-ojo laipsnio Vyčio Kryžiumi. Šis "didvyris" pasižymėjo tik tuo, kad atiminėjo iš ūkininkų kiaules, plėšė parduotuves ir savo nuožiūra ir iniciatyva nušovė kartu su juo plėšikavusį savo draugą. Apie šį "didvyrį" plačiai rašė 1989m. "Kauno tiesa" (Nr.8, 9, 11, 12) Antano Marčiulionio apybraižoje : "Pamatuok mano kaltes, gyvenime!"... Niekur neteko skaityti, kad tie kaltinimai melagingi, išgalvoti. Nemanau, kad prezidentas nebūtų žinojęs, kokiais baisiais nusikaltimais kaltinamas jo apdovanojamasis, tuo labiau kad vienas artimiausių prezidento patarėjų (Beriozovas) nuo pat jaunystės yra pažįstami su apdovanotuoju. Šiame prezidento veiksme įžvelgiu piktybinį pasityčiojimą iš tautos simbolikos ir iš šventos ginkluotos partizaninės kovos dalyvių.

A.M.Brazauskas išgelbėjo nomenklatūrininkus nuo jų išmetimo į istorijos šiukšlyną. Tapęs prezidentu, uoliai saugojo juos. (Vetavo valstybės valdininkams parengtą turto deklaravimo įstatymą ir kt.) Ar ne dėl to buvę nomenklatūrininkai šiandien - turtuoliai, o visi dori lietuviai - skurdžiai.

Kreipiuosi į visus už Lietuvos nepriklausomybę kovojusius bendražygius, į visus dorus Lietuvos žmones: išaiškinkime visiems, kokį juodą darbą atlieka buvę nomenklatūrininkai su savo lyderiu priešakyje. Akivaizdu, kad jie ir toliau norėtų patys spręsti lietuvių tautos likimą. Jie, kaip baisios piktžolės, išaugo mūsų sesių ir brolių partizanų krauju palaistytoje Lietuvos žemėje.

Šiandien būtina, priimti desovietizacijos įstatymą, užkertantį kelią buvusiems Lietuvos komunistų partijos vadovams, kurie virto LDDP, toliau apiplėšinėja Lietuvos valstybę. Jų prisigrobti milijonai privalo būti grąžinti valstybei.

Kęstutis ENDRIUKAITIS

Būdami vieningi, būsime laisvi

Rodos, taip neseniai pavojaus akivaizdoje buvome visi vieningi, jautėme greta stovintį likimo brolį, sesę. Vos keletas metų praėjo, o jau susiskaldėme į mažas partijas, partijėles, ir vis dar toliau skaldomės. Aišku, tai vyksta ne be kaimyninės valstybės slaptų tarnybų, prikaišiotų į visas partijas ir partijėles, pagalbos. Tai jie žlugdo Lietuvos ekonomiką, pjudo žmones, kursto nesantaiką, skaldo tautos vienybę, vagia tautos turtą.

Ar ilgai kentėsime? Jeigu neokomunistų bei KGB slaptųjų agentų klausysime ir toliau skaldysimės, tai pražudysime Lietuvą ir patys vėl liksime vergais. Gana įvairių bendrijų, organizacijų, sąjungėlių, susivienijimų ir pan. Visi vėl junkimės, kaip anksčiau, į Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungą ir po jos vėliava siekime tikros Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės. Tik būdami vieningi būsime laisvi.

Kęstutis BALČIŪNAS

Tęsinys. Pradžia Nr. 9 - 13

Titas ŽYMANČIUS

Nenumatyta užduotis

Per vakarykštį tardymą jis irgi buvo kartu su Rudžiu, bet manęs nemušė, tik peržiūrėjo iš partizanų atimtas nuotraukas ir kažką užsirašinėjo. Kiek pastovėjęs, dabar prašneko: "Ką su tavim, vaikine, daryti? Paleisčiau namo, bet tokio neišleisi. Ar neturi miestely je pažįstamų, kas duotų tau kokį švarką ar megztinį?" Tiesiog sunku buvo patikėti jo žodžiais - pamaniau, kad jis paprasčiausiai tyčiojasi. Atsakiau, kad švarką gauti gali būti ir sunkiau, bet miestely je turiu pažįstamą senutę, kuri duotų adatą, siūlų, ir drabužius pats susisiūčiau. Tada jis įsivedė mane į Rudžio kabinetą ir surašė tokį pasižadėjimą, kad aš - toks ir toks - buvau laikinai "atvykęs" į Kaltinėnų saugumą, niekas manęs čia neskriaudė, jokių smurto priemonių netaikė, o to, kas ir ką su manim kalbėjo, pasižadu niekam nepasakoti. Iš džiaugsmo virpančia širdimi ir drebančia ranka pasirašiau tą raštelį ir laukiau, kada atsidarys durys į laisvę. Ilgai laukti ir neteko - jis įdėjo šitą raštelį į segtuvą, kur buvo užvesta mano byla, padėjo į spintą ir, atverdamas kabineto duris, pasakė: "Važiuok į namus, mokykis ir nelandžiok, kur nereikia". Aš tiesiog išskridau į gatvę. Dar nepasiekęs Trakšelio namų, kūriau planus, kaip greičiau pasiekti Laumenus. Be to, su baime svarsčiau, ką daryčiau, jeigu jo nebus namie. Ačiū Dievui, visi spėliojimai išsisklaidė, kai, pravėręs duris, radau jį sėdintį ant lovos ir skaitantį knygą. Išvydęs mane, jis apsidžiaugė ir kartu nustebo. "Taip greitai tikrai nelaukiau",- prisipažino. Brangindamas laiką, iškart paprašiau šeimininkės adatos ir siūlų. Šiek tiek susitvarkęs, lyg tarp kitko paklausiau Vaclovo, ar yra Kaltinėnų valsčiuje Laumenų kaimas. Jis atsakė, kad tokio kaimo nežinąs. O ir šeimininkė panašaus kaimo nebuvo girdėjusi. Padėkojęs Vaclovui už pagalbą, jau norėjau atsisveikinti, bet jis griežtai užprotestavo: "Šeimininkė tuoj atneš ką nors pavalgyti. Juk esi be pusryčių ir pietų - tenai tavęs niekas nevaišino". Kad ir kaip skubėjau, teko jam nusileisti. Greitai ant stalo atsirado kvepianti kiaušinienė, juoda kaimiška duona. Vaclovas paprašė žmonos atnešti dar ir naminės, pinigus žadėdamas atiduoti, kai gaus algą. Teisinausi, kad visiškai negeriu, bet jis nenusileido. Tuomet pasakiau, kad pinigų aš turiu - pagalvojau, kad geresnės progos Vaclovui padėkoti gal ir nebebus. Išgėręs taurelę ir kiek užvalgęs, pasakiau, kad man pasidarė bloga ir daugiau nei valgyti, nei gerti negaliu. Paprašiau šeimininkės įdėti porą gabaliukų duonos, kad galėčiau pavalgyti, kai "praeis". O Vaclovą paprašiau likusią degtinę išgerti su kokiu draugu. Jis atidavė dviratį, ir aš, nuoširdžiai jam padėkojęs, išvažiavau. Tiesa, atsisveikinant jis prašė pasakyti vienam Šilalės gimnazistui, kad Kaltinėnuose yra suimtas šio brolis. Tai ir padariau tą pačią dieną.

Mano krovinys dviračio rankenoje buvo nepaliestas - matyt, jo nepastebėjo ir Vaclovas. Važiuoti atgal buvo labai lengva, nes pūtė stiprus rytų vėjas, tiesiog nešte nešė namo. Myniau kiek tik galėdamas pėdalus, kad tik greičiau pasiekčiau Šilalę, iki kurios buvo 21 kilometras, o paskui dar apie 17-19 kilometrų iki Laumenų. Kelionėje labai pravertė šeimininkės įdėtoji duonelė.

Aišku, buvo mažai vilties suspėti ir nuo žūties išgelbėti įskųstus partizanus, bet važiuoti reikėjo, nors grėsė pavojus ten susitikti Rudį, kuris tada būtų viską supratęs. Užsukęs į miškelį, išėmiau iš dviračio rankenos tą nelemtą krovinį ir sunaikinau, o tuo tarpu kūriau planus, ką pasiųsti į Laumenus. Iš pradžių kilo mintis siųsti seserį Zosę. Ji daug padėdavo partizanams, bet važiuoti jaunutei merginai į tokias miškingas vietas ir prieš naktį būtų pavojinga, o gal ir ji pati bijotų. Gimnazijoje turėjau tris draugus, su kuriais nuoširdžiai pasikalbėdavome ir daug kartų esame vykdę įvairias užduotis. Tai buvo du Antanai ir Jonas. Jie visi gyveno viename kambaryje. Sunku net apsakyti, kaip nusiminiau, kai jų kambaryje nieko neradau. Važiuoju nosį nukabinęs namų link ir galvoju, kad teks važiuoti pačiam. Jau pravažiavus Šilalės miestelį, ties Pajūrio ir Kvėdarnos kelių sankryža, išvydau bestovintį Antaną Kundrotą - būtent tą, kurio man taip labai reikėjo! Pamatęs mane, jis nudžiugo ir priėjo artyn. "Kur buvai dingęs ir kas su tavim atsitiko, kad kelinta diena nėra mokykloje?- iškart paklausė.- Išėjau anksčiau iš pamokų ir laukiu - gal kas pakeliui paveš, kad nuvažiuočiau į tavo namus ir iš tėvų viską sužinočiau". Pastebėjęs sudraskytus mano rūbus ir sumuštą veidą, ėmė teirautis, kur ir su kuo aš susimušiau. Taupydamas laiką, pažadėjau viską papasakoti vėliau, o dabar tik prašiau imti dviratį ir kuo skubiausiai lėkti į Laumenus ir saviems žmonėms pranešti, kad saugumiečiai žada ten sunaikinti vienuolika partizanų.

(B. d.)

Ekskursija po Svėdasų apyl. bunkerius

Mūsų, buvusių partizanų, ryšininkų, politinių kalinių, tremtinių ir kitų bendraminčių, grupė susitikome prie Svėdasų parapijos kapinių, aplankėme čia palaidotus savo artimuosius, o toliau mūsų maršrutas vedė į Sliepsiškio kaimą, esantį Svėdasų apyl. Anykščių raj. Ten senose kaimo Šimeliškių kapinaitėse, prisiglaudusiose prie Šimonių girios, palaidota daug partizanų, žuvusių kovose su okupantais. Šios kapinaitės tarsi atgijo iš naujo - pasipuošė nauja tvorele kiekvienam čia palaidotam - žinomam ir nežinomam - partizanui pastatytas kryželis.

Kryželiais pagerbti žuvusieji mūšyje 1945m. liepos 14 dieną prie Kamajų valsč. Kurkliečių k.: Augustinas Baltuška (g.1914), Jonas Baltuška (g.1922), Albinas Mėginis (g.1923), Bronius Budreika (g.1911), Povilas Baronas (g.1921), Pranas Pajarskas (g.1927), Balys Lašas (g.1912), Petras Budreika (g.1923).

Visi jie svėdasiškiai, jiems stovi juodo šlifuoto akmens paminklas, ant kurio iškaltos pavardės.

Šio kapo dešinėje - trys vienodi kryželiai žuvusiems 1949m. lapkričio 1-3d. mūšyje. Šie partizanai perlaidoti jau po Atgimimo. Ant kryželių užrašai: Henrikas Danilevičius- Vidmantas (g.1922), Juozas Lapienis- Darius (g.1908), Aloyzas Žilys- Žirnis (g.1924).

Stovi dar vienas kryželis partizanui, su užrašu Nežinomas partizanas. Ir antroje eilėje kryželiai su užrašais: Nežinomas partizanas ir Pranas Galvydis (g.1910), o dešinėje - dar du partizanų kryželiai; Nežinomas partizanas ir Steponas Šukys (g.1911). Žmonės šiuos kapus aplanko, tvarko, uždega žvakutes, sukalba maldą.

Už priežiūrą reikia padėkoti Tautvydui Lapieniui, partizano Juozo Lapienio, Šarūno rinktinės vado adjutanto sūnui.

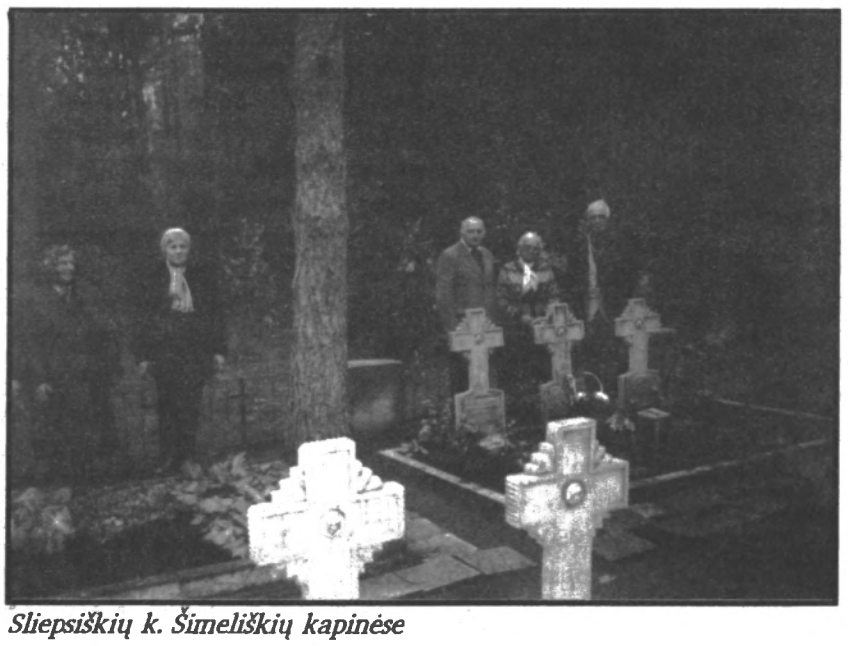

Sliepsiškių k. Šimeliškių kapinėse

Tolimesnis mūsų kelionės tikslas buvo Algimanto apyg. štabo bunkeris Šimonių girioje, už Priepodo ežero. Čia 1949m. lapkričio 1d. apie 10 val. ryto užsiliepsnojo tris dienas trukęs mūšis. Bunkeris buvo išduotas, nė vienas partizanas gyvas nepasidavė. Pasijutę apsupti, partizanai išsprogdino du apie 30 žingsnių ilgio tunelius, kurie virto gynybai tinkamais apkasais. Žuvo: Antanas Starkus- Montė, Algimanto apygardos vadas iš Šimonių valsč. Zuliškių k.; Albinas Pajarskas- Bebas, apygardos štabo viršininkas iš Svėdasų valsč. Jotkonių k.; Julijonas Burneika- Tardytojas, apygardos vado adjutantas iš Skapiškio valsč. Kirklėnų k.; Aleksas Matelis- Audenis, organizacinio skyr. viršininkas iš Svėdasų valsč. Vikonių k.; Jonas Liesys- Algis iš Jurbarko valsč. Butrimonių k., "Prisikėlimo" apygardos vado adjutantas; Birutė Šniuolytė- Ida iš Radviliškio valsč. Mažuolių k.; Stasė Vigėlytė- Živilė iš Svėdasų valsč. Sliepsiškio k.

Visus juos čia pat ir užkasė. Vėliau žmonės jų kūnus išvogė ir palaidojo įvairiose kapinėse.

Šio bunkerio ryšininku buvo mano tėvas Vincas Skardžius- Dėdė. Nors bunkery je buvo tik penki vyrai ir dvi jaunos merginos, o gynėsi net penkias valandas.

Čia mes jau praėjusiais metais pastatėme kuklų kryželį, o dabar atvykę buvome maloniai nustebinti - gerų žmonių pasodinta gėlių, aptvarkyta aplinka. Būtų gerai nors šį apygardos štabo bunkerį atstatyti.

Traukėme toliau mišku prie Denionių ežero, kur buvo Algimanto apyg. Šarūno rinktinės štabo bunkeris. Jis užpultas 1949m. lapkričio 1d. Žuvo Henrikas Danilevičius- Vidmantas iš Imbrado valsč., "Prisikėlimo" apyg. Žemaitijoje vadas; Juozas Lapienis- Darius iš Svėdasų valsč. Sliepsiškio k., Šarūno rinktinės vado adjutantas; Aloyzas Žilys- Žirnis, Žalgirio būrio partizanas; suimtas Stasys Gimbutis- Tarzanas, Šarūno rinktinės vadas iš Svėdasų valsč. Liepagirių k.;suimtas Feliksas Niaura- Cipras iš Svėdasų valsč. Bajorų k.; suimtas Vladas Karosas- Vilkas, Šarūno rinktinės kuopos vadas iš Svėdasų valsč. Drobčiūnų k.; suimtas Stasys Kriaučiūnas- Liutauras iš Andrioniškio valsč.; suimta Elena Valevičiūtė- Nida iš Svėdasų valsč. Galvydžio k.

Šitas bunkeris buvo paimtas greit, nes čia nebuvo vienybės: vieni norėjo kautis iki mirties, kiti manė, kad tai beprasmiška.

Aplankėme dar vieną bunkerį, netoli Sliepsiškio kaimo palaukės - "Žalgirio" būrio bunkerį, kur po įnirtingo pasipriešinimo žuvo: Albertas Žilys- Kęstutis, būrio vadas iš Svėdasų valsč. Čiukų k.; Bronius Birkus- Klevas iš Svėdasų valsč. Vaitkūnų k.; Alfonsas Niaura- Genaitis iš Svėdasų valsč. Bajorų k.; Juozas Pakštas- Vytenis iš Svėdasų valsč. Čiukų k.; Vlada Vizbarienė iš Aukštupėnų valsč. Drulėnų k. Ji išėjo partizanauti iš Svėdasų valsč. Pauriškių kaimo pradinės mokyklos, kur dirbo mokytoja, palikusi dvi dukreles - Dainą ir Živilę - 7 ir 10 metukų. Buvo šaulė, kaip ir jos vyras. Jis partizanaudamas netyčia susisprogdino.

Šis bunkeris irgi smarkiai gynėsi, nė vienas partizanas nepasidavė. Visi žuvo ir buvo čia pat užkasti, vėliau palaidoti įvairiose kapinėse.

Visų čia suminėtų bunkerių konstrukcija panaši: visi turėjo po vieną ar du ilgus tunelius, kurie išsprogdinti virsdavo apkasais, todėl priešui buvo sunku juos paimti.

Prie šito bunkerio stovi kryžius, tvorelė, prisodinta gėlių.

Visi aplankyti bunkeriai tebėra beveik tokie, kokie buvo po mūšio.

Sustoję prie gražaus Priepodo ežero, pavalgėme bendrus pietus, pasklaidėme "Tremtinio" puslapius, o prieš išsiskirstydami susitarėme kitais metais čia vėl apsilankyti.

Bronius SKARDŽIUS

Partizanai Barkauskai

Sausio 25d. sukako 50 metų, kai Kauno apskr. Seredžiaus valsčiuje žuvo du broliai partizanai: Kazimieras (g.1928m.) ir Vaclovas (g.1925m.) Barkauskai, gyvenę Seredžiuje. Jų seserys Marijona Baukienė (g.1921m.) ir Bronė Budrienė su 1 metų sūneliu Romualdu dar 1945m. vasarą buvo išvežtos į Komiją. Jų tėveliai slapstėsi kaime pas gerus žmones. Žuvę sūnūs buvo numesti Seredžiaus gatvėje (vėliau griovynėje), tėvai grįžo į Seredžių, bet tuoj buvo uždaryti į stribų būstinės rūsį. Vėliau juos paleido. 1947m. vasaris buvo labai šaltas, daug sniego. Nors buvo uždrausta, mama eidavo į griovynę prie žuvusių sūnų ir sniegu apkasdavo jų veidus, kad varnos nekapotų akių, o iš griovynės eidavo į NKVD būstinę pas jų vadeivą Žukovą prašyti, kad leistų sūnus palaidoti.

Kovo 4-ąją, šv.Kazimiero dieną, Žukovas leido paimti žuvusius ir tyliai palaidoti. Per naktį moterys karštame vandeny je mirkė maišus ir nugręžusios šildė sustingusias žuvusių jų rankas ir kojas, kad galima būtų suglausti. Sukalė karstus. Bet dieną atėjo įsakymas, kad užkasti galima tik griovynėje.

Miestelio gyventojo Kručkausko dėka slapta laidojamieji buvo nufotografuoti. Ši nuotrauka - vienintelis žiauraus brolių likimo liudytojas.

Vėliau paaiškėjo, kad NKVD leido laidoti dėl to, kad tikėjosi, jog naktį su žuvusiais ateis atsisveikinti bendražygiai, ir juos be vargo visus "susems", bet šie neatėjo, ir žuvusieji buvo užkasti griovynėje.

Komijoje mus, seseris, išskyrė, ir aš 1946m. gruodį bėgau į Lietuvą, bet Uchtos geležinkelio stotyje buvau sugauta. Nuteisė 2 metams lagerio. 1949m. sausį grįžau į Lietuvą, o kovo 25d. kartu su tėveliais buvome išvežti į Irkutsko sritį. Gyvendami Irkutske, vis prašėme NKVD, kad leistų sesei Bronei Budrienei su sūneliu atvažiuoti pas mus. 1952m. rudenį sargybinis su šautuvu ant peties juos pristatė į Irkutską.

Į Lietuvą grįžau 1959m., silpnos sveikatos. Sesuo su sūneliu grįžo 1962m.

Grįžus į Lietuvą, ką nors sužinoti apie brolius nebuvo galimybės: nei kokiai apygardai, nei kokiam būriui jie priklausė.

Jeigu kas nors apie mūsų brolius ką nors žinotų, labai prašome parašyti.

O gal kas prisimena mane, 1945m. tremtinę **Marijoną BAUKIENĘ**, gyvenusią Linavožoje, Komijoje? Mano adresas: *M.UNDERIENĖ, Tulpių 19-17, Kėdainiai 5030.*

Marijona UNDERIENĖ
Kėdainiai

Broliai Kazimieras ir Vaclovas Barkauskai

Brolių Novogruckų priesaika

Adomas Pranciškus Novogruckas nuo caro žandarų persekiojimo buvo pabėgęs į Ameriką. Du jo sūnūs Motiejus ir Povilas 1918-1920m. besikuriančios Lietuvos kariuomenės savanoriai. Motiejus nesugrįžo iš lenkų fronto. Povilas grįžęs įsikūrė gautame žemės sklypelyje, išskirsčius savanoriams dvarą, kurį jie pavadino Birutės kaimu (Šeduvos valsč.). Povilas bolševikmečio nesulaukė. Mirdamas 1939m. savo keturiems mažiems sūnums prisakė mylėti tėvynę Lietuvą kaip jis mylėjo.

Vyriausias sūnus Juozas, nors 1944m., bolševikams vėl okupavus Lietuvą, dar nebuvo šaukiamojo amžiaus, tuoj pat įsitraukia į pogrindžio veiklą. Jų kluone iškasamas bunkeris, kuriame be jo, patėvio Jono Puodžiūno, slepiasi ir kiti besikuriančios "Žaliosios" rinktinės partizanai. Šioje slėptuvėje, spausdinami rinktinės leidinukai. Tą darbą atlieka daugiausia Juozas. Dienomis jis gyvena legaliai, o naktimis dirba slėptuvėje spausdina atsišaukimus, laikraštėlius ir juos platina tarp gyventojų. Ši slėptuvė - tai centrinis "Žaliosios" rinktinės ryšių punktas. Nuolatinis svečias čia - ir rinktinės vadas bei kiti štabo vyrai.

Taip darbavosi apie metus. Motiną kartą pašaukia į Šeduvos NKVD, o iš ten išveža į lagerius. Du mažamečiai broliukai mokėsi ir gyveno kitur. Savanorio sūnūs Juozas ir Vladas tvarkėsi ūkyje. Vieną 1945m. rytmetį valgydami išgirdo kieme šaudymą ir triukšmą. Išbėgę į kiemą, pamatė degant kluoną, o ten juk partizanų slėptuvė! Juozas pamatė, kaip iš kluono, atsiplėšęs lentą, išbėgo partizanas Puodžiūnas. Brolius Joną ir Vladą nušovė pasiviję stribai maždaug už kilometro. Daugiau negalėjo matyti - sužeidžia į koją ir Juozą. Jam pasisekė nušliaužti į netoli esantį griovį, o iš jo - į bulvių lauką. Ten pasislepia. Vladukui irgi pavyksta pasprukti. Sūnus priglaudžia geri žmonės. Juozas pasigydęs išeina į būrį ir tampa partizanu Vėtra. Gal po pusmečio išbuvęs būryje, "Žaliosios" rinktinės vado pavaduotojas Juozas Skačkauskas- Strausas, pasikvietęs Vėtrą, rimtai su juo pasikalba: "Tu dar jaunas, turi dokumentus, mums tu reikalingas laisvėje. Grįžk į namus - gal žiemai atėjus ir vėl priglausi mus". Sugrįžta ir su Vladuku vėl tvarkosi ūkyje, atsistato tvartus, o jų gale įsirengia ir kambarėlį gyventi. Rudenį Vladukas išvažiuoja į Plungę mokytis, o Juozas tą kambarėlį išnuomoja statybų meistrui, palaikančiam ryšį su partizanais. Vėl sodybos slėptuvėje apsigyvena Aleksas Volungevičius- Žilvitis. Vėl spausdinami atsišaukimai. Šį darbą, kaip ir anksčiau, atlieka daugiausia Juozas, nors dienomis jis dažniausiai būna pas kaimynus. 1947m. Kūčias valgo kartu su nuomininku, Žilvičiu. Kalėdoms parvažiuoja ir Vladukas iš Plungės. Viskas praėjo ramiai.

O kitų metų sausio pabaigoje Juozas su reikalais išvažiuoja į Šiaulių turgų. Grįždamas užsuka pas G.Palujanską, kur gyvena jo broliukas Petras (Radviliškio raj.). Čia jį ir suranda partizanų ryšininkė, kuri praneša skaudžią naujieną. Namuose darė kratą ir rado slėptuvę. Žilvitis gyvas nepasidavė - susisprogdino, o Juozo laukianti pasala. Grįžti į namus nebegalima. Partizanai pataria bandyti įsidarbinti. Po kurio laiko Juozą Šiauliuose areštuoja. Ant tardytojo stalo - jo spausdinti atsišaukimai su pirštų antspaudais. Jis kaltinamas grupės organizavimu ir vadovavimu jai. Prasideda kančių keliai.

Broliui Vladui Kūčių valgymas su partizanu kainavo 5 metus lagerio ir tiek pat tremties. Visiems kitiems atseikėjo po 10 metų lagerio.

Nesvetingoje Sibiro žemėje prabėgo visa savanorio sūnaus partizano Juozo- Vėtros jaunystė. Į Lietuvą grįžo po 12 metų, sukūręs šeimą su ryšininke J.Bagdonaite- Smilga.

Jau tremtyje susirado ir motiną. O Vladukas lageriuose žuvo.

Juozas Navagruckas- Vėtra - vienas aktyviausių "Prisikėlimo" apygardos istorijos rinkėjų. Jis su kaupu įvykdė mirštančiam tėvui duotą priesaiką - mylėti tėvynę ir kovoti už jos laisvę.

Alfonsas DAUNYS
Šiauliai

Kelias į laisvę

Kengyro aukų atminimui

1954m. gegužės 15 - birželio 26d. Džezkazgane, Kengyro lageryje, įvyko kalinių sukilimas, pareikalavęs beveik 1000 žmonių aukų.

Šis sukilimas buvo pats kruviniausias sovietinių lagerių istorijoje ir plačiai nuskambėjo visame laisvajame pasaulyje. Apie jį rašė ir A.Solženicynas savo knygoje "Gulago archipelagas".

Šiame kalinių sukilime teko ir man dalyvauti. 1954m. balandžio mėn. pabaigoje iš Tomsko kalėjimo, beveik metus ten iškalėjus, atvežė į Kazachstano Kengyro lagerį.

Tuo metu jame buvo per 10000 politinių kalinių: rusų, ukrainiečių, vengrų, vokiečių, japonų ir kitų įvairių tautybių. Net ir vienas JAV negras. Lietuvių irgi buvo keletas šimtų.

Nepakeldami baisių darbo ir buities sąlygų, žvėriško režimo, jame aktyviai dalyvavo ir 1953 metų Vorkutos bei Norilsko politinių kalinių sukilimų dalyviai, atgabenti iš ten pas mus, į Kengyro lagerį.

Sukilimui vadovavo pačių kalinių išrinktas komitetas, jo pirmininkas buvo buvęs papulkininkiu Kuznecovas. Komitete dalyvavo ir lietuvis teisininkas Kundrotas (vardus pamiršau).

Svarbiausias tikslas - išreikalauti, kad iš Maskvos atvyktų komisija ir peržiūrėtų mūsų bylas.

Kaliniai už lagerio zonos išvarė visą administraciją, o lagerį iš visų pusių užbarikadavo. Maisto mes turėjome net keliems mėnesiams, sandėliai buvo pačioje zonoje.

Jau pirmąją sukilimo dieną - 1954m. gegužės 15-ąją - nuo čekistų kulkų žuvo keliasdešimt kalinių. Pats sukilimas tęsėsi net 40 parų. Tik birželio 26d. keli tūkstančiai kareivių ir 6 tankai jį žiauriai numalšino.

Tos 40 dienų ir naktų šiandien išties atrodo lyg sapnas. Tada mums atrodė, kad buvome kaip ir laisvi... Didžiuliame barake - valgykloje vykdavo mūsų susirinkimai - mitingai, kur tikrai demokratiškai skambėjo laisvi žodžiai, laisvos mintys.

Pirmiausia suorganizuota kalinių savisauga. Ir per 40 parų nepasitaikė jokių nusikaltimų. Disciplina buvo geležinė.

Prasidėjusios kalinių komiteto ir čekistų derybos buvo bevaisės. O zonoje gyvenimas nesustojo. Vyko mitingai. Kalbėti galėjo kas norėjo ir ką norėjo. Buvo leidžiamas kalinių sienlaikraštis, sekmadieniais laikomos pamaldos.

Čekistai barikadose padarė perėjimus ir per savo radiją kvietė bėgti pas juos iš lagerio, žadėdami laisvę arba bausmės sumažinimą. Bėglių atsirado vos keliasdešimt. Lietuvių - nė vieno.

Japonų inžinieriai baigė sukonstruoti radijo siųstuvą, kuriuo laisvajam pasauliui būtų paskleista tiesa apie šį sukilimą.

Aišku, čekistai to nelaukė. Sutelkę jėgas, jie 1954m. birželio 26d. pradėjo mūsų lagerio šturmą.

Pabudau 4 valandą ryto nuo šviečiančių raketų ir automatų tratėjimo. Retkarčiais pasigirsdavo ir tankų pabūklų šūviai.

Puolėme prie barako durų ir čia išvydome... tanko pabūklo vamzdį. Tada duris užsibarikadavome ir sugulėme ant grindų. Čekistai, apsupę baraką, reikalavo pasiduoti, o mums atsisakius, ėmė iš automatų pro barako langų geležines grotas į mus šaudyti. Šalia manęs gulintys kaliniai sužeisti dejavo. Ne vienas ir žuvo. Neturėdami kitos išeities, pasidavėme.

Čekistai, išvarę mus iš zonos, surūšiavo. Mane tarp kelių šimtų kitų išvežė į kalinių "sostinę" Magadaną.

Atsidūriau už 10000 km nuo Lietuvos. "Jeigu ir toliau mus taip toli veš, tai, matyt, jau greit ir Amerikoje atsidursime"- juokavo kaliniai. Iš tiesų ji buvo jau nebetoli.

Prasidėjo naujas gyvenimas už spygliuotų vielų, kuris man tęsėsi dar 11 metų...

Su bolševikine tironija kovojo įvairių kraštų ir tautų dori žmonės. Jie visi skynė kelią į laisvę.

Jonas ŽILAITIS
politinis kalinys

Kerštas partizano sūnui

Pedagoginio darbo pradžioje dirbau buvusio Daugų (dabar Varėnos) rajono Žilinų septynmetėje mokykloje. 1953m. pavasarį kartu su stribais, sovietiniais aktyvistais ir mokytojus varė rinkti iš žmonių paskolų. Viename kaime užėjome į trobą, kurioje gyveno senutė su gal šešerių metukų vaikaičiu. Jo tėvas partizanas buvo žuvęs, o motina, gerai neprisimenu, ar buvo žuvusi, ar tremtyje. Stribai ir aktyvistai iš senutės tuoj pareikalavo naminės, lašinių, duonos, o kai senutė atnešė, šie valgė, gėrė, rūkė ir vis tam berniukui kišo rūkyti, gerti. Supratau, kad jie čia dažni svečiai. Berniukas rūkė ir liepiamas ragaudavo naminės. Ne visi aktyvistai tam pritarė. Aš irgi prieštaravau, bet stribai mūsų nepaisė. Senutė stovėjo pilnomis ašarų akimis ir vis prašė: "Sveteliai, nežudykite vaiko. Ką jūs norite iš jo padaryti? Jei numirs ar liks invalidas, kaip man reikės vienai ar su puspročiu gyventi"... Deja, tie tik žvengė kaip arkliai. Apsvaigęs berniukas pradėjo verkti, skųstis, o ašaros kaip pupos riedėjo nepraustais jo veideliais. O girti stribai tik kvatojo - keršijo nekaltam berniukui už tėvus partizanus. Negalėdami į tai žiūrėti ir klausytis našlaičio aimanų, kai kurie mūsų išėjo, o likusieji troboje šaipėsi iš mūsų minkštų, "bobiškų" širdžių. Išsiverkęs berniukas lyg šunytis susirietė kampe tarp krosnies ir slenksčio ir užmigo.

Ėjome tylėdami, o stribai ir kai kurie aktyvistai keikėsi, kad per mažai iš "banditkos" išlupo paskolos. Man buvo baisi gėda, kad buvau kartu ir negalėjau vaikui padėti, gailėjau berniuko, senutės ir jaučiau karčią neapykantą okupantams.

Vincas STEPONAVIČIUS

Krekenava

Vidurnakty nežuvę

Lindėję bunkeriuose, kentę Sibiro lagerių badą ir šaltį, pusę amžiaus vadinti banditais, dabar traukė vyrai dainą po dainos. "Vidurnakty nežuvę" - taip pavadintas "Prisikėlimo" apygardos pirmininko J.Mociaus suburtas buvusių partizanų ir politkalinių (vadovas - Ramūnas Mikalauskas) ansamblis. "Šitos dainos priminė mano vaikystę,- kalbėjo susirinkimo dalyvis P.Ivoškus.- Kai užeidavo išlindę iš bunkerių vyrai ir užtraukdavo dainą, gesdavo lempos. O motinos graudžiai pravirkdavo". V.Ladėtienė džiaugėsi: "Dabar jūsų jau niekas nebevadins banditais, tik Tėvynės gynėjais. Štai po jūsų vado J.Mociaus kalbos Kovo 11d. Seime net ir buvę komunistai atsistojo"...

Kalbėjusi Seimo narė B.Visokavičienė sakė, kad šis lemtingas pavasaris ištirpins visus ledus. Vyriausybė tvirtai kovoja su vagystėmis, korupcija, kyšininkavimu ir visokiu kitokiu blogiu, ir tai jau duoda pirmuosius vaisius. Tvirtą žodį tarė ir miesto meras Alfredas Lankauskas, žadėjęs nepasiduoti vilionėms keltis dirbti į Vilnių, nes Šiauliuose laukia nebaigti darbai. Baigiamąjį žodį taręs J.Mocius kvietė visus dirbti sąžiningai, prisidėti prie pelkynuose, žvyrduobėse užkastųjų žuvusių partizanų palaikų paieškų.

Alfonsas DAUNYS

Šiauliai

Patraukti atsakomybėn!

Grupė Seimo narių raštu kreipėsi į Generalinį Prokurorą K.Pėdnyčią su tokiu pareiškimu:

"Šiuo metu Vilniuje (Vykinto g. 18-2) laisvai gyvena pil. Vladimiras (Vladas) Krestjanovas. Šis ilgametis KGB darbuotojas aktyviai vykdė Lietuvos kariškių genocidą 1940-1941 metais.

Jis buvo aktyvus Lietuvos kariuomenės griovėjas, ruošė kariškių deportacijas. Apie tai rašyta "Lietuvių archyve", taip pat neseniai išleistoje knygelėje "Karininkų memorialas Norilske" (Kaunas, 1996).

Išlikęs gyvas liudytojas, galintis suteikti plačią informaciją, yra atsargos majoras S.Buzas, gyvenantis Kaune, V.Krėvės pr. 1-73. Manome, kad atsiras ir daugiau liudytojų.

Prašome, patikrinus faktus, patraukti minėtą asmenį baudžiamojon atsakomybėn".

Pareiškimą pasirašė vienuolika Seimo narių (R.Rajeckas, K.Kryževičius, F.Palubinskas, L.Uždavinys ir kt.)

Likimo istorija

1941m. birželio mėnesį, prasidėjus Vokietijos-Rusijos karui, raudonoji armija traukdamasi kartu varėsi ir Lietuvos kariuomenės dalinių karius. Daugelis lietuvių stengėsi pasitraukti ir grįžti atgal. Politrukai, enkavedistai bėglius sekdavo ir šaudydavo. Švenčionių krašte yra keliolika karių- sukilėlių kapaviečių.

Adutiškio buvusiame valsčiuje, pražygiavus kariuomenei, kaimo žmonės prie Girėnų- Svirkų kelio rado nušautą lietuvį karį. Padarė karstą ir palaidojo Davaisių kaimo kapinėse. Pastatė medinį kryžių ir iš rastų dokumentų užrašė vardą, pavardę: "Eil. Alfonsas Stumbrys, 215 š.p. (šaulių pulko), žuvęs birželio 29d."

Po karo šio krašto žmonės važiuodavo į Šiaurės Aukštaitiją pirkti grūdų, nes čia buvo vos ne badas. Ir štai trys vyrai iš Davaisių kaimo nuvažiavę siauruku geležinkeliu išlipo Vaškų stotelėje ir patraukė į artimiausią kaimą, už puskilometrio (gal tai Zvanagala?). Vidury kaimo, kairėje, pasuko geltono namo link. Paprašė pavalgyti, nes jau tris paras nieko nevalgę... Moteriškė padavė duonos, pieno ir sako: "Mano sūnus žuvęs, nežinom net kur..." Švenčioniškiai ir sako: "Mūsų kaimo kapinėse palaidotas karys...",- pasakė vardą, pavardę. Ta šeimininkė ir nualpo iškart. Pasirodo, minėtas karys buvo jų sūnus... Tai ir už maistą nebemokėjo, ir dar lašinių kelionei įdėjo. Po to giminės vienąsyk buvo atvažiavę kapo aplankyti. Dabar jokių žinių, ryšių nėra.

Šiais metais Lietuvos kariuomenės kariui A.STUMBRIUI bus pastatytas paminklas. Norėtume surasti jo giminių, gauti kario nuotrauką, prisiminimų apie jį patį.

Giminių, pažįstamų prašytume parašyti mums laišką šiuo adresu: Kraštotyros draugija, Vilniaus g. 19-112 kab., LT 4730 Švenčionys; tel.52676.

Valdas STRIŽAS

ILSĖKITĖS RAMYBĖJE

Marija Jurgaitytė
1907-1997

Gimė Šakių apskr. Keršių k. ūkininko šeimoje. 1949m. ištremta į Irkutsko sr. Alarsko rajoną. Į Lietuvą grįžo 1969m.

Palaidota Gelgaudiškio kapinėse.

LPKTS Šakių skyriaus taryba

Petras Buta
1917-1997

Gimė gausioje darbščių ūkininkų šeimoje Paliepkalnių k. Nevarėnų valsč. Jau 1940m. tėvas NKVD žiauriai tardomas. Šeima pasiryžta kovoti. Velionis Petras veikia pogrindyje, su draugais nutraukia sovietų armijos ryšių linijas, vos išvengia mirties. Neina nei į bolševikų, nei į vokiečių kariuomenę. 1944m. tampa partizanų ryšininku. Suimamas, atsiduria Medvežegorske, bėga, pėsčiomis pasiekia Latviją, vėl patenka budeliams. Mirtinai nukankinamas, per stebuklą lieka gyvas ir po dvejų metų grįžta į tėviškę ir vėl įsitraukia į kovą. Sesers Vandos sodyboje bunkeryje gyvena septyni Prano Šiūšos- Genio partizanai.

Išdavikai nesnaudė. Nurodžius bunkerį, nelygioje kovoje žuvo - nusišovė Nevarėnų kuopos vadas Šiūša- Genys, sužeisti pateko čekistams kiti partizanai, o velionis Petras, jo brolis ir seserys ilgai kentėjo lageriuose.

P.Buta su žmona Ona išaugino tris sūnus.

Tebūnie lengva Jam tėviškės žemelė.

Vincas Mačiulis
1917-1997

Gimė Kybeikių k. Kybartų valsč. Vilkaviškio apskr. Baigęs Kybartų gimnaziją, mokėsi karo mokykloje.

Prasidėjus karui, mokėsi mokytojų kursuose, mokytojavo Baltrakio k. Traukiantis frontui, paimtas darbams į Vokietiją. Grįžo 1946m.

1947m. su broliu Alfonsu ištremtas į Tiumenės sr. Jų brolis Leonas- Bijūnas, "Vyties" būrio partizanas, 1947m. žuvo prie Keturvalakių.

Tremtyje už lietuviškas dainas vėl buvo nuteistas. Kalėjo Norilso lageriuose.

Sibire vedė Oną Juraitytę, nuteistą už ryšį su partizanais. Į Lietuvą, Kazlų Rūdą jiedu parsivežė du sūnus - Vytą ir Zigmą. Ona Juraitytė- Mačiulienė mirė 1974m.

Abu palaidoti Kazlų Rūdos kapinėse.

Stasys Laskauskas
1916-1997

Gimė ir augo Pilionių k. Želvos valsč. Ukmergės apskr. ūkininko šeimoje. Nepriklausomoje Lietuvoje buvo Šaulių sąjungos narys. 1948m. suimtas ir nuteistas 25m. už aktyvų pasipriešinimą okupantams. Kalėjo Vorkutos lageriuose. 1953m. dalyvavo politinių kalinių sukilime. Į gimtąjį kaimą grįžo 1956m.

Kovo 23d. palydėjome velionį į Želvos naujųjų kapinių smėlėtą kalnelį.

Visiems velionio artimiesiems reiškiame nuoširdžiausią užuojautą.

LPKTS Ukmergės skyrius

ATSILIEPKITE !

1950m. Panevėžio raj. Gelažių apyl., prie pat Gelažių miestelio, žuvo **Bronislovas KRUOPIS**. Jis buvo Klevo būrio partizanas, slapyvardis - Aras. Tada žuvo keletas partizanų. Jie buvo numesti Gelažių miestelio aikštėje, o vėliau užkasti. Jei kas žino, kur buvo užkasti minėtieji partizanai, prašome pranešti *Stasei JASIŪNIENEI, Parupės k. Biržų raj.*

Marytės BUTKEVIČIŪTĖS, kilusios iš Vabalių k. Varėnos raj., ieško pokario kovų prieš okupantus bendražygė *Elena ZALANSKAITĖ, Vieversių 8, Garliava, Kauno raj.; tel.8-27-552760.*

Prašau atsiliepti turinčius žinių apie Radviliškio raj. Šaukoto apylinkėje žuvusius partizanus. Prašytume atsiliepti ir **Antano ŠUKIO** artimuosius.

Mano adresas: *Bronė GONTARSKIENĖ, Beržų 3, Šaukotas, Radviliškio raj.*

* * *